

Det norske Venstre

Taler

Søren Jaabæk

Dato

5 juli 1875

Sted

Drangseid

- 1 Valgene forestaar, og der rører sig Kræfter inden vort Land, som er ugunstig
stemt mod Frihedens og Selvstændighedens Udvikling. Plebisitmændene har
vist hvad de vilde, og man ser tydelig Spor af deres ihærdige Bestræbelser. De er
enige, og derfor stærke, medens de, der skulle befordre Friheden paa alle Hold
5 og fremme tilbørlig Lighed for alle Folkeklasser, ofte ere vankelmødige,
selvraadige, uenige.

- Vi tror at det er en Hovedfejl blandt vort Lands Liberale, at de ikke vil vide af
nogen politisk Fører; de vil maaske alle have Udseende af, at være lige
10 selvstændige og i en vis Henseende lige Store. Ingen vil af Partihensyn give noget
efter af sin særegne Mening, og heraf opstaar Partiforvirringen. Dette viste sig
paa sidste Storthing saa grant i Stemmeretssagen og i Valgsagen for de
finmarkske Byer. Lignende er det ofte. Men herved gaar Sejre tabt for det Parti,
som skulde bringe Sejer hjem, og de Konservative, Plebisitmændene, ofte
15 Reaksjonen - Tilbageskridningen - vinder lette Sejre ved Hjælp af selve de
saakaldte Liberale.

- Saa er Stillingen! Men saa burde det ikke være. I intet Land saavidt bekjendt
med fri Forfatning, er det liberale Parti saa søndersprængt som i vort. Gaa til
20 Danmark, og der finder man "det forenede Venstre" saa stærkt, at hele
Ministeriet maa vige; gaa til Sverige, og Landmandpartiet kan næsten sætte
igjennem hvad det vil; gaa til Tyskland, og "de Nationalliberale" følger sin
Høvding i de velgjørende kirkelige Love til Frihed for Landet ved Kuelsen af
Præstevældet. Gaa til Storbritannien, og du vil altid finde en Fører for det
25 fremadskridende Parti. Ligedan er det i Svejts, De Forenede Stater og Italien. I
Frankrig har Frihedsmændene med en mærkværdig Samstemmighed tilkæmpet
sig Sejre, uagtet de tydelig er i Mindretallet. Det eneste Land vi kan
sammenligne os med i Partisønderrivelse, er Spanien, hvor heller intet Samhold
kan øjnes; men derfor kommer de heller ikke noget fremad; der kan

Modstanderne saa let vinde.

Man vil maaske spørge: Hvilke Førere har nu disse Landes frie Partier? Derom tror vi kan svares som følger: Danmark har Berg og J. A. Hansen; Sverige har
35 Grev Posse; i Tyskland er selve Grev Bismarck Høvdingen i "Kulturkampen", hvorhos Lasker er en overmaade fremragende Mand. Storbritannien har haft sin endnulevende Gladstone til Fører i mange Aar, han er nu for gammel, og Lord Hartington er valgt til Partiets Fører. I Frankrig har de kjække Republikanere sin Gambetta, og den ædle gamle Thiers staar trofast bi, det kan man stole paa;
40 Det ulykkelige sønderrevne Spanien vil ikke benytte sin ædlest Mand i Landets Tjeneste, Republikaneren Kastelar; han har, saavidt vides, forladt sit Fædreland.

Men det er for os det samme, enten Manden er Republikaner eller Monarkist, kun at han er ægte frifindet og kan rette sig efter Andres berettigede Mening
45 inden sømmelige og forsvarlige Grændser. Vi lever i et Kongedømme og vi vil virke i det, som vi med Lov og Ærbarhed kan forsvare.

Har ikke Norge nogen Mand, som kan sammenlignes med disse nævnte Partianførere? Ligger Fejlen hos ham, hvis vi har ham, eller hos de mindre store
50 Politikere?

Jo vi har ham - ligesaa fremragende som sikkerlig de fleste af de opregnede Navne. Vi behøver neppe at nævne hans Navn; thi Navnet Johan Sverdrup har saadan Klang, at naar man taler om Norges mest fremragende Politiker, da tviler
55 ingen frisindet norsk Mand paa hvem der menes. Saa er det, og saa heldigt er det, at vi har ham som vor Mand i den liberale Række. Han kunne være et mægtigt Partis Fører, ligesaa dygtig, ligesaa frisindet, ligesaa stærk som Gambetta, I. A. Hansen m. Fl., og dog er han egentlig talt ikke Fører for noget Parti, saadant som man har dem i de nævnte Lande. Men Fejlen ligger ikke hos
60 ham, thi han besidder alle Betingelser for en god Fører - efter hvad vi kunne skjønne; den ligger hos de mindre Politikere selv, hvis Selvstændighedsfølelse gjør, at de altfor ængstlig vil følge sin subjektive Overbevisning. De betragter ikke Tingene objektiv nok, heri ligger især Fejlen, saavidt vi kunne skjønne, hos mange. Deraf opstaar Splittelsen, deraf Tabene ved mangfoldige
65 Stemmegivninger.

I andre Lande har de forskjellige Partier sine bestemte Lokaler til Partimøder, hvor kun Partiets Medlemmer kunne deltage i Forhandlingerne; men hos os er

70 dette nu slet ikke Tilfældet; her er altsaa intet Sambaand, og Sagernes Udfald er ofte et rent Slompetræf hvilket Stemmegivningen angaaende de Finmarkske Byer tydelig viser.

Kunde Gambetta have sejret uden et tætsluttet Parti, der fulgte med ham?
75 Kunde "Venstre" i Danmark have sejret over Reaksjonen i Folkethinget og Landstthinget, hvis ikke Partiet havde sluttet sig om sin Fører? Nej, nej!

Vi ser, især fra Danmark, at saasnart Thinget er hævet, holder mangfoldige af Thingmændene Møder med sine Vælgere; der er altid en organisk Forbindelse
80 mellem Thingmanden og Vælgerne henholdsvis efter det Parti, de hører til; men her i Landet hører saadant til Sjeldenheder. Vort Lands Beskaffenhed gjør det ogsaa vanskeligere her at kunne samles saa ofte og fra saa fjerne Steder; men naar Driften var til det, saa vilde det ske oftere end det gjør.

85 Det norske Folk har neppe endnu det rette Syn for Sagens store Vigtighed. Medens Frihedspartiets Modstandere, som Plebisitrøren viste, har overmaade let for at forene sig, har Demokraterne meget vanskeligere herfor i deres Valgkredse. Medens verdslige og gejstlige lærde og formaaende og formuende Herrer paa forskjellig Vis er i Stillinger, hvori de kunne virke i sit aristokratiske
90 Partis Interesse, er Folkepartiets Mænd gjerne i Stillinger, hvor saadant falder langt vanskeligere. Den store Fædrelandsven O. Konnel fik et aarligt Bidrag af sine Tilhængere, saaat han kunde virke ved Rejser og Taler; men for mange af de Norske smager det neppe at yde Landets mindste Mynt. At forfremme et eller flere Blade som Organer for det liberale Parti, tænker sjelden nogen paa, idet
95 man lader dem sejle sin egen Sø saa godt eller slet som det kan ske. Men Modpartiet ved derimod meget godt at forfremme eller støtte sine Organer i Fædrelandets Tjeneste.

Vi skulde lære af Pietismen, se hvor virksomme de er; de rejser rundt, de holder
100 Møder og Taler, trykker Smaabøger og Blade; men hvad gjør det liberale Partis Mænd? Lægger Hænderne i Skjødet!

Vi skulde lære af Missionens mange Venner; de holder Sammenkomster, de taler, de yder kraftig Midler til sin Sags Fremme; men hvad gjør
105 Frihedsmændene i deres Vej? ak, de lægger Hænderne i Skjødet!

Og dog skulde vi virke for at samle vort Parti til fælles Optræden; vi skulde vælge

os en Fører for det frisindede Parti i Thinget; vi skulde stræbe til Enhed i
110 Valgene, nemlig frie oplyste Mænd, der har saadant Syn paa de offentlige
Gjøremaal, at de sømmelig kan forene sig med Andre uden halsstarrig
Paaholden paa egne Meninger i alle Dele.

Hvad Valget af Fører betræffer, da ville vi ønske, at alle Foreninger vilde udtale
115 sig for Johan Sverdrup paa den Maade, at de anmoder sit Amts nuværende
Repræsentanter om at virke for, at Sverdrup maatte blive tagen til det liberale
Partis Formand ved ordentligt Valg, ligesom det t. Ex. gaar til i England. Ligesaa
bør de nye Valg, som forestaa, saavidt muligt søges fremmet i den Retning, at de
Valgte ville anerkjende Sverdrup som Fører for Partiet.

120 Hvem skal da i Amterne vælges? Personerne maa Valgmændene selv finde og
forene sig om. Af Stemmelisterne vil man maaske nogenlunde se, hvem man har
fundet sig tjent med; de, man ikke har fundet sig tjent med, bør forkastes. Efter
vor Mening bør enhver i Amterne, som stemmede imod det videstgaaende
125 Forslag om Stemmeretten, ikke gjenvælges; Stemmegivningen om de 65,000
Spd. til Skolelærerne drager stærkt i samme retning i Forhold til dem, der
stemmede imod. Saadanne ægte frisindede Mænd som Sparre, om de end
bevilger vel mange Penge ved forskellige Anledninger, bør dog gjenvælges.

130 Hvad Byerne betræffer, da skriver vi ikke derom; de er Plebisiternes Arnesteder,
og vil vel blive det i en lang Tid. Vi vil nævne nogle, som vi tror burde være
valgt, hvis de bode paa Landet, thi saa har vi intet sagt om, at andre skal
udelukkes, hvilket vi ikke vil indlade os paa. De Bymænd vi da vil fremhæve ved
at tænke dem som Landsmænd er:

135
Danielsen fra Bergen, der er en helt igjennem Frihedsmand;

Jebsen sammesteds fra, uforfærdet, dygtig, og meget nyttelig i praktiske
Gjøremaal;

140
Sten fra Stavanger, der besidder stor Dygtighed og Frisind i mange Spørgsmaal.
Han maatte dog være med paa Bevilgning i samme Retning som de 65,000 Spd.
anviser. For Almuskolen har han før ikke været den rette Mand. Han maatte
være med at gjøre Almskolen mer selvstændig og folkelig og Lærerne vel
145 aflønnede, selv ved Statsmidler.

D. Kildal, som er en frisindet Mand og ypperlig Præsident.

150 Bentsen, meget frisindet, og kanske det bedste Medlem, som Kirkeudvalget har havt.

Mænd som Kristiansen fra Laurvik og J. Svarts fra Drammen, ville med stort Savn beklæde Jarlsbergs og Budskeruds Amters Thingstole; begge besidder
155 Dygtighed, der sjelden findes hos Handelsmænd, ja sjelden hos Latinere med.

Ifølge Foranstaaende vil vor Anmodning til Foreningerne gaa ud paa:

Holdt foran Valgene flittig politiske Møder og bliv foreløbig enig om hvilke
160 Valgmænd I ville have.

Virk saavidt muligt for, at Valgmændene i Partimøde afholder Prøvevalg.

Udtal Eder for, at de liberale Thingmænd forener sig som Parti, holder
165 Partimøder og vælger Johan Sverdrup som Fører.

Udtal Eder for, at Thingmændene bør, for at opnaa saavidt mulig Enighed, give gjensidig noget efter af sin egen Mening forat kunne optræde med Samholdets Styrke.
170

Bistaa rejsende Sendebud, som hertil maatte føle Kald og ansees dygtige, til at virke i Frihedens Tjeneste.

Styrk ved flittig Subskription de Blade, som taler Frihedens og fornuftig Ligheds
175 Sag mod hierarkiske og storvældige Bestræbelser.

Lader os fælles udtale os for, at Husmændene maa hæves af deres forkuede Stilling ved at tilstaa dem menneskelige og borgerlige Rettigheder; lader os videre udtale, at Arbejdere og Bestillingsmænd maa iligemaade faa Stemmeret
180 efter det videstgaaende Forslag, som hviler, og stræb til Valg af frie oplyste, tolerante og dygtige Storthingsmænd, der ville anerkjende Johan Sverdrup som Partifører for "det norske Venstre".

185

Kilde

Folketidende, 11. aug. 1875.

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/det-norske-venstre>

190

195

200

205

210

215

220